

Ukupni pregled ornitofaune posebnog rezervata prirode Gromiželj (Velino selo, Bijeljina)

MIHAJLO STANKOVIĆ¹

Stanković, M., 2014/2016: Overall review of bird fauna of special nature reserve Gromiželj (Velino Selo, Bijeljina)

Gromiželj swamp is located in Semberija, in the north-eastern part of Bosnia and Herzegovina, in the municipality of Bijeljina. It has the total area of 831 ha, of which 67,39 ha is lowland peat. According to all available data, a total of 104 bird species were registered in the wider area of Gromiželj, most of which are Passeriformes (42 species), and Falconiformes (8 species). In the area of Gromiželj, there are two SPEC 1 species (*Haliaeetus albicilla* and *Aythya nyroca*), five SPEC 2 species, 43 strictly protected species from Annex II and seven protected species from Annex III of the Bern Convention. The presence of birds of international importance certainly justifies the need to protect and designate the Special Nature Reserve Gromiželj.

Key words: bird, Gromiželj, swamp

UVOD

Prva sistematska istraživanja ornitofaune severnog dela Bosne rađena su u periodu od 1888. do 1920. godine. Istraživanja je obavio Otmar Rajzer, kustos Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine u Sarajevu, uz pomoć terenskih saradnika. Rezultati istraživanja sintetizovani su u kapitalnom delu „Ornis Balcanica I“ autora Otmara Rajzera (1939) kao i radovima Svjetoslava Obratila „Pregled istraživanja ornitofaune Bosne i Hercegovine I-VI“ (Obratil, 1967, 1968, 1972, 1975, 1976, 1977). Ovom prilikom, na području opštine Bijeljina, registrovana je 51 vrsta ptica. Potom sledi period od 1920. do 1970. godine kada ornitološka istraživanja u severnoj Bosni nisu rađena (Obratil, 1983). Istraživanja populacije ptica severne Bosne, nakon ovog perioda, obavljena su od 1970. do 1973. godine na ribnjacima Bardača kod Srpca (Obratil, 1974) i od 1974. do 1977. godine u okviru istraživačkog projekta „Uticaj ihtiofagnih vrsta ptica na riblje populacije u šaranskim ribnjacima i otvorenim vodama severne Bosne“ (Obratil, 1982) kao i dopunska istraživanja u 1978. i 1980. godini. Napominjemo da tokom ovih istraživanja nije obuhvaćena opština Bijeljina.

Ovaj rad ima za cilj da prikaže sastav ornitofaune močvare Gromiželj kao zaštićenog područja prema do sad poznatim podacima o fauni ptica područja.

MATERIJAL I METODE RADA

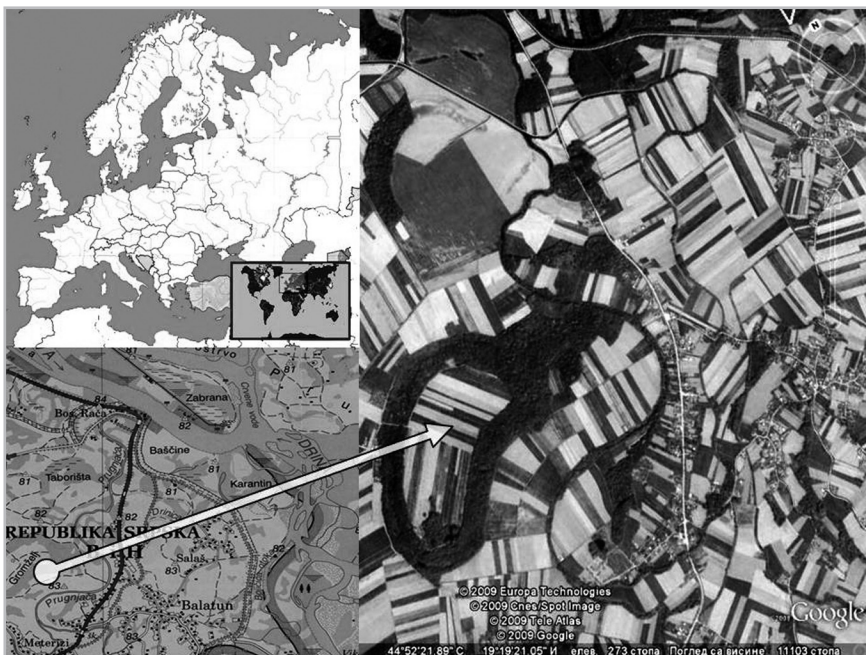
Terenska istraživanja su obavljena putem opažanja, osluškivanjem oglašavanja i putem razgovara sa meštanima, u periodu od 2008. do 2011. godine. Determinacija

¹ Pokret gorana Sremska Mitrovica, Srbija, Svetog Save 19, 22000 Sremska Mitrovica, zasavica@zasavica.org.rs

ptica je obavljena uz korišćenje sledeće literature: Garms i Born (1981), Bertel (2006), Toman i Felix (2000).

ISTRAŽIVANO PODRUČJE

Močvara Gromiželj se nalazi na području Semberije, (severoistočna BiH) na teritoriji Opštine Bijeljina, u ataru Velinog sela. Ukupna površina pod prethodnom zaštitom budućeg posebnog rezervata prirode Gromiželj iznosi 831 ha. Sama močvara Gromiželj po svim karakteristikama predstavlja jednu nizijsku tresavu, koja zahvata ukupnu površinu 67,39 hektara nad kojom će se uspostaviti I stepen zaštite, a II režim zaštite obuhvata površinu od 763,61 hektar (Narodna skupština Republike Srpske, 2008). Centralno mesto je Laketića vir površine 1000-1200 m², 4-5 m dubine. Lokalitet Gromiželj predstavlja mozaični kompleks različitih staništa, gde razlikujemo dva osnovna tipa staništa: akvatični Laketića vir sa obližnjim efemernim vodama i kanalima i terestrični sa okolnim šumskim zabranima i zaparloženim njivama. Centralno mesto je Laketića vir koji se može okarakterisati kao nizijska tresava. U posebnom rezervatu prirode Gromiželj izdvojene su dve šumske zajednice koje karakterišu ovu tresavu i to: *Alnetum glutinosae* Vuk. 1956 i *Salicetum cinereae* Zol. 1931. Šuma koja okružuje Laketića vir je čista zajednica *Alnetum*

Slika 1. Karta područja močvare Gromiželj
Figure 1. Map of Gromiželj wetland

glutinosae Vuk. 1956 na koju se ka emerznom pojasu rogozišta sporadično nadovezuje zajednica *Salicetum cinereae* Zol. 1931. Žbunasta zajednica *Salicetum cinereae* Zol. 1931 sindinamski je povezana sa zeljastom vegetacijom trske, rogoza i visokih šaševa, dok je po fizionomiji to niska, često vrlo gusta žbunasta zajednica, visine nekoliko metara (Jovanović i Cvijetićanin, 2008). Zajednica *Alnetum glutinosae* Vuk. 1956 pripada izrazito higrofilnoj fitocenozi, reliktnog karaktera i vodi poreklo iz hladnije i vlažnije klime koja je bila tokom interglacijala holocenske i pleistocenske periode. Sporadično prisustvo hrasta (*Quercus robur*) i jasena (*Fraxinus angustifolia*) na širem prostoru ukazuje nam da je sadašnja čista zajednica *Alnetum glutinosae* Vuk. 1956 sekundarnog nastanka tj. nastala od sveze hidrofilnih *Alno-Quercion roboris* Horv. 1938, dugotrajnim sečama glavnih vrsta. Emerzni pojas izgrađen je od rogoza (*Typha angustifolia*) gde se na kontaktu šume i tresetišta primećuje mestimična pojava trske (*Phragmites communis*). Akvatičnu vegetaciju među ostalim zajednicama karakteriše prisutna *Myriophyllo-Nuphaeretum* W. Koch 1926 sa flotantnim listovima žutog lokvanja.

REZULTATI SA DISKUSIJOM

Prema do sad publikovanim i nepublikovanim podacima dobijenim tokom istraživanja lokaliteta Gromiželj za period 2008.-2011., konstatovane su 84 vrste ptica.

Ukupan pregled ornitofaune močvare Gromiželj zabeležene u periodu 2008.-2011. godine:

Anseriformes

1. *Anas platyrhynchos* Linnaeus, 1758

- 15.05.2009., ušće Drinice u Prugnjaču*
- 12.08.2009., Laketića vir*
- 27.08.2009., Velino selo, oko 40 jedinki u kanalu kod pružnog prelaza

2. *Anas crecca* (Linnaeus, 1758)

- 06.07.2011., Laketića vir, 2 jedinke

3. *Aythya nyroca* (Güldenstädt, 1770)

- 08.09.2011., Gromiželj, u blizini Laketić vira, 5 jedinki u preletu

Galliformes

1. *Phasianus colchicus* Linnaeus, 1758

- 15.05.2009., Selišta*
- 12.05.2010., Gromiželj u blizini Laketić vira
- 13.05.2010., kod crpne stanice uz nasip

2. *Rallus aquaticus* (Linnaeus, 1758)

- 08.09.2011., Laketića vir, 1 jedinka

3. *Fulica atra* (Linnaeus, 1758)

- 20.04.2009., Laketića vir, 3 jedinke
- 30.11.2008., Laketića vir, 9 jedinki

4. *Gallinula chloropus* (Linnaeus, 1758)

- 30.11.2008., Laketića vir, 2 jedinke
- 13.11.2008., u kanalu blizu Laketić vira, 1 jedinka *

Podicipediformes

1. *Tachybaptus ruficollis* (Pallas, 1764)

- 05.10.2009., Mladenovača, reka Sava *

Pelecaniformes

1. *Phalacrocorax carbo* (Linnaeus, 1758)

- 05.10.2009., Mladenovača, reka Sava *

Ciconiiformes

1. *Ardea cinerea* Linnaeus, 1758

- 14. i 15.05.2009., kanal Drenovača *
- 15.05.2009., ušće Drine
- 16.09.2009., Laketić vira, 2 jedinke u preletu
- 27.11.2009., kod nasipa uz reku Savu, 2 jedinke *
- 12.05.2010., Vrtlog u kanalu (u blizini reke Save), 1 jedinka *
- 13.05.2010., Čitluk, 2 jedinke *

2. *Ardea purpurea* Linnaeus, 1766

- 12.05.2009., pored regulacionog kanala na Taborištu, 1 jedinka

3. *Ciconia nigra* (Linnaeus, 1758)

- 14.05.2009., kanal uz rub šume u blizini reke Save, sjeverozapadno od Velinog sela
- 12.05.2010., u blizini ušća Drinice u Prugnjaču *
- 13.05.2010., na lokalitetu Taborišta, 3 jedinke *

4. *Ciconia ciconia* (Linnaeus, 1758)

- 14.05.2009., Topolik – livada uz glavni kanal
- 12.05.2010., na lokalitetu Travnjak, primerak opažen u preletu *
- 12.05.2010., Bogošćić *
- 13.05.2010., Čitluk *

5. *Nycticorax nycticorax* (Linnaeus, 1758)

- 08.09.2011., Laketića vir, 12 jedinki u preletu

6. *Egretta garzetta* (Linnaeus, 1766)

- 08.09.2011., Laketića vir, 11 jedinki u preletu
- 13.11.2008., njiva uz Laketića vir, 1 jedinka

7. *Ixobrychus minutus* (Linnaeus, 1766)

- 06.07.2011., Laketića vir, 1 jedinka

Falconiformes

1. *Circus aeruginosus* (Linnaeus, 1758)

- 14.05.2009., kod Topolika, jedinka u preletu *
- 04.10.2009., u blizini Laketić vira

2. *Accipiter nisus* (Linnaeus, 1758)

- 27.11.2009., livada u blizini ušća Drinice u Prugnjaču
- 05.10.2009., Topolik *

3. *Buteo buteo* (Linnaeus, 1758)

- 15.05.2009., Orlovača *
- 17.09.2009., Gromiželj, 1 jedinka u letu
- 04.10.2009., Topolik, 1 jedinka u preletu *
- 04.10.2009., livada uz savski nasip
- 04.10.2009., Taborišta *
- 27.11.2009., kod crpne stanice na lokalitetu Carevina, 3 jedinke *
- 12.05.2010., Bogoščić *
- 13.05.2010., Gromiželj *
- 13.05.2010., na livadi uz Prugnjaču, između Meteriza i Čitluka, 1 jedinka *

4. *Falco tinnunculus* Linnaeus, 1758

- 26.11.2009., iznad oranice u blizini Taborišta, 1 jedinka u preletu *

5. *Falco subbuteo* Linnaeus, 1758

- 13.05.2010., na lokalitetu Čitluk, 1 jedinka u preletu *

6. *Haliaeetus albicilla* (Linnaeus, 1758)

- 30.11.2008., u blizini Laketić vira ka Drini, 1 odrasla jedinka u termalu

7. *Accipiter gentilis* (Linnaeus, 1758)

- 03.12.2008., Velino selo, 1 jedinka

8. *Pandion haliaeetus* (Linnaeus, 1758)

- 08.09.2011., Laketić vir, 1 jedinka u preletu
- 13.11.2008., uz Drinicu, 2 jedinke

Charadriiformes

1. *Vanellus vanellus* (Linnaeus, 1758)

- 12.05.2010., oranica u blizini Topolika *

2. *Charadrius dubius* (Scopoli, 1768)

- 22.05.2009., kod Laketića vira, blatnjava njiva, 4 jedinke
- 06.07.2011., kod Velinog sela blatnjava njiva, 2 jedinke

3. *Larus ridibundus* (Linnaeus, 1766)

- 22.05.2009., Drinjača, 5 jedinki u preletu

4. *Limosa limosa* (Linnaeus, 1758)

- 08.09.2011., kod Laketića vira, blatnjava njiva 3 jedinke
- 22.05.2009., kod Laketića vira, blatnjava njiva 2 jedinke

Columbiformes

1. *Columba livia* J.F. Gmelin, 1789

- 27.11.2009., Velino selo, vrsta brojna i česta uz kuće i dvorišta *

2. *Streptopelia turtur* (Linnaeus, 1758)

- 17.08.2010., Mladenovača *

3. *Streptopelia decaocto* (Frisvaldszky, 1838)

- 04.10.2009., Baščine *

Cuculiformes

1. *Cuculus canorus* (Linnaeus, 1758)

- 13.11.2008., Laketića vir, 1 jedinka u preletu;
- 22.05.2009., Laketića vir slušana u šumi,
- 06.08.2009., Laketića vir, 4 jedinke,
- 06.07.2011., Laketića vir slušana u šumi,

Apidiformes

1. *Apus apus* (Linnaeus, 1758)

- 22.05.2009., Laketića vir, 9 jedinki u preletu
- 06.07.2011., Velino selo, 4 jedinke u preletu

Coraciiformes

1. *Alcedo atthis* (Linnaeus, 1758)

- 15.05.2009., ušće Drine; *
- 16. 09.2009., Laketića vir

2. *Upupa epops* (Linnaeus, 1758)

- 20.04.2009., Laketića vir šuma, 1 jedinka

3. *Merops apiaster* (Linnaeus, 1758)

- 08.09.2011., Laketića vir, 20 jedinki u preletu
- 06.07.2011., Velino selo, 30 jedinki prelet

Piciformes

1. *Dendrocopos minor* (Linnaeus, 1758)

- 04.10.2009., Mladenovača (pojas šume uz Prugnjaču) *

2. *Dendrocopos major* (Linnaeus, 1758)

- 16.09.2009., Gromiželj;

- 27.11.2009., u dvorištu vikendice uz reku Savu, 1 jedinka. na drvetu *
- 27.11.2009., šuma oko Laketića vira;
- 12.05.2010., na lokalitetu Travnjak, 3 jedinke u šumi *
- 13.05.2010., Čitluk *

3. *Picus viridis* (Linnaeus, 1758)

- 03.12.2008., šuma oko Laketića vira, 1 jedinka,
- 13.11.2008., šuma oko Laketića vira, 3 jedinke
- 06.07.2011., šuma oko Laketića vira, 2 jedinke

Strigiformes

1. *Asio otus* (Linnaeus, 1758)

- 30.11.2008., Velino selo, 9 jedinki na *Picea abies*

2. *Tyto alba* (Scopli, 1769)

- 2008. i 2009. slušano oglašavanje u Velinom selu

Passeriformes

1. *Lanius collurio* Linnaeus, 1758

- 27.11.2009., nasip uz reku Savu *
- 11.05.2010., u blizini Prugnjače kod Meteriza *
- 11.05.2010., kod spomenika uz savski nasip *
- 12.05.2010., u šibljaku na lokalitetu Carevina, 3 jedinke *
- 13.05.2010., Čitluk *

2. *Lanius excubitor* Linnaeus, 1758

- 05.10.2009., na dalekovodu kod spomenika uz savski nasip, 1 jedinka *

3. *Galerida cristata* (Linnaeus, 1758)

- 05.10.2009., oranica u blizini Gromiželja

4. *Alauda arvensis* Linnaeus, 1758

- 13.05.2010., oranica u blizini Gromiželja

5. *Hirundo rustica* Linnaeus, 1758

- 13.05.2009., Meterize, dvorište uz Prugnjaču *
- 11.05.2010., Meterize, *
- 12.05.2010., u blizini kuća na lokalitetu Bogošćić, više jedinki *

6. *Delichon urbicum* (Linnaeus, 1758)

- 13.05.2009., Dvorovi *
- 11.05.2010., Meterize *

7. *Parus palustris* Linnaeus, 1758

- 13.05.2010., Čitluk, *

8. *Parus major* Linnaeus, 1758

- 27.11.2009., pokraj vikendica uz reku Savu, zapadno od Rače; 4 jedinke *
- 19.06.2009., Gromiželj – šuma pored Laketića vira

9. *Parus caeruleus* Linnaeus, 1758

- 27.11.2009., uz vikendice pored reke Save, zapadno od Rače, 6 jedinki *
- 12.05.2010., Travnjak *

10. *Aegithalos caudatus* (Linnaeus, 1758)

- 27.11.2009., u dvorištima vikendica uz reku Savu, zapadno od Rače, 19 jedinki na drveću *

11. *Sitta europaea* Linnaeus, 1758

- 27.11.2009., vikend naselje uz reku Savu, zapadno od Rače *
- 04.10.2009., Gromiželj

12. *Certhia familiaris* Linnaeus, 1758

- 27.11.2009., vikend naselje uz reku Savu, zapadno od Rače *

13. *Sylvia atricapilla* (Linnaeus, 1758)

- 13.05.2010., Čitluk *

14. *Sylvia communis* Latham, 1787

- 13.05.2010., Čitluk – šikara pored šljunkare *

15. *Erithacus rubecula* (Linnaeus, 1758)

- 04.10.2009., Mladenovača, *

16. *Phoenicurus ochruros* (S.G. Gmelin, 1774)

- 13.05.2010., naselje u Čitluku, *

17. *Saxicola torquatus* (Linnaeus, 1766)

- 04.10.2009. i 11.05.2010., u blizini crpne stanice uz reku Savu *
- 12.05.2010., Vrtlog *

18. *Turdus merula* Linnaeus, 1758

- često prisutna vrsta, na terenu u maju 2009. i 2010. (rubovi šuma, dvorišta i voćnjaci)

19. *Turdus philomelos* C.L. Brehm, 1831

- 13.05.2010., Čitluk *

20. *Sturnus vulgaris* Linnaeus, 1758

- 11.05.2010., savski nasip – kod crpne stanice;
- 12.05.2010., Travnjak, više jedinki zapaženo na oranicama na lokalitetu Bogoščić, Poloj burum *
- 13.05.2010., Čitluk *

21. *Motacilla flava* Linnaeus, 1758

- 27.11.2009., Meterize *

22. *Motacilla alba* Linnaeus, 1758

- 15.05.2009., ušće Drine
- 05.10.2009., Drenovača *
- 17.09.2009., Gromiželj, 3 jedinke
- 13.05.2010., Čitluk *

23. *Emberiza schoeniclus* (Linnaeus, 1758)

- 27.11.2009., Laketića vir

24. *Fringilla coelebs* Linnaeus, 1758

- 27.11.2009., Velino selo;
- 12.05.2010., Bogošćić *
- 12.05.2010., Poloj burum (veoma brojna i često prisutna vrsta na čitavom području, pogotovo u šumarcima *)

25. *Carduelis carduelis* (Linnaeus, 1758)

- 11.05.2010., Meterize *

26. *Carduelis chloris* (Linnaeus, 1758)

- 14.05.2009., Brodac *

27. *Coccothraustes coccothraustes* (Linnaeus, 1758)

- 12.05.2010., na lokalitetu Ranisavljeva bašča, u šumi, 1 jedinka

28. *Passer domesticus* (Linnaeus, 1758)

- registrovana prilikom svakog odlaska na teren, na lokalitetima Meterize, Mladenovača, Čitluk, Velino selo, Ranisavljeva bašča, Brodac

29. *Passer montanus* (Linnaeus, 1758)

- 27.11.2009., 27 jedinki oko savskog nasipa i uz vikendice na obali Save; više primjeraka u šibljacima *
- 13.05.2010., Čitluk *

30. *Regulus regulus* (Linnaeus, 1758)

- 08.09.2011., Velino selo, 1 jedinka

31. *Turdus pilaris* (Linnaeus, 1758)

- 30.11.2008., Velino selo, u dvorištu 7 jedinki

32. *Fringilla montifringilla* (Linnaeus, 1758)

- 30.11.2008., Velino selo, 13 jedinki u preletu
- 03.12.2008., Laketića vir, 9 jedinki

33. *Carduelis spinus* (Linnaeus, 1758)

- 08.09.2011., Velino selo, 1 jedinka

34. *Carduelis cannabina* Linnaeus, 1758

- 30.11.2008., Laketića vir rub šume, 3 jedinke

35. *Pyrrhula pyrrhula* (Linnaeus, 1758)

- 03.12.2008., Velino selo, 4 jedinke u preletu

36. *Oriolus oriolus* (Linnaeus, 1758)

- 06.07.2011., Laketića vir rub šume, 4 jedinke

37. *Pica pica* (Linnaeus, 1758)

- vrlo česta i brojna vrsta na celom istraživanom području

38. *Corvus monedula* (Linnaeus, 1758)

- 15.05.2009., Orlovača *

39. *Corvus fragilegus* (Linnaeus, 1758)

- 12.05.2010., u blizini ušća Drinice u Prugnjaču *

40. *Corvus cornix* (Linnaeus, 1758)

- 16.05.2009., Velino selo - često prisutna na obradivim površinama. Nalazi se na većem broju lokaliteta i abundantna je vrsta, *

41. *Corvus corax* (Linnaeus, 1758)

- 30.11.2008., Velino selo, 3 jedinke u preletu

42. *Remiz pendulinus* (Linnaeus, 1758)

- 30.11.2008., Laketića vir, 3 gnezda

- 08.09.2011., uz Prugnjaču, 4 gnezda

- 06.07.2011., u blizini ušća Drinice u Prugnjaču, 2 gnezda *

43. *Garrulus glandarius* (Linnaeus, 1758)

- 06.08.2009., Laketića vir, 2 jedinke u preletu

Napomena: *- obeležen podatak grupe autora (Radošević pers. comm).

Na osnovu obrade svih raspoloživih podataka (publikovanih i nepublikovanih) može se konstatovati da su na širem području Gromiželja do sada registrovane 104 vrste ptica (Tab. 1).

Tabela 1. Upporedni pregled istorijskih i sadašnjih podataka o ornitofauni na širem području Gromiželja

Table 1. Comparative overview of historical and recent data on bird fauna of the wider area of Gromiželj

Vrsta	Literatura		Novija istraživanja	
	Reiser (1888-1920)	Obratil (1966-1977)	Stanković (2008-2011)	Radošević i saradnici (2009-2010)
1. <i>Anas platyrhynchos</i>			X	x
2. <i>Anas querquedula</i>		x		
3. <i>Anas crecca</i>		x	X	
4. <i>Aythya nyroca</i>			X	
5. <i>Mergus merganser</i>		x		
6. <i>Coturnix coturnix</i>	x			

Tabela 1. Usporedni pregled historijskih i sadašnjih podataka o ornitofauni na širem području Gromiželja

Table 1. Comparative overview of historical and recent data on bird fauna of the wider area of Gromiželj

Vrsta	Literatura		Novija istraživanja	
	Reiser (1888-1920)	Obratil (1966-1977)	Stanković (2008-2011)	Radošević i saradnici (2009-2010)
7. <i>Phasianus colchicus</i>			X	x
8. <i>Tachybaptus ruficollis</i>				x
9. <i>Phalacrocorax carbo</i>				x
10. <i>Ixobrychus minutus</i>		x	X	
11. <i>Ardea cinerea</i>	x	x	X	x
12. <i>Ardea purpurea</i>	x	x	X	x
13. <i>Nycticorax nycticorax</i>	x	x	X	x
14. <i>Platalea leucorodia</i>		x		
15. <i>Egretta garzetta</i>			X	
16. <i>Ciconia nigra</i>		x	X	x
17. <i>Ciconia ciconia</i>			X	x
18. <i>Pandion haliaetus</i>	x		X	
19. <i>Pernis apivorus</i>		x		
20. <i>Milvus migrans</i>	x	x		
21. <i>Haliaeetus albicilla</i>		x	X	
22. <i>Circus pygargus</i>		x		
23. <i>Circus aeruginosus</i>		x	X	x
24. <i>Accipiter gentilis</i>		x	X	
25. <i>Accipiter nisus</i>			X	x
26. <i>Buteo buteo</i>			X	
27. <i>Aquila pomarina</i>		x		
28. <i>Falco tinnunculus</i>			X	x
29. <i>Falco subbuteo</i>		x		x
30. <i>Porzana parva</i>	x			
31. <i>Gallinula chloropus</i>	x		X	
32. <i>Fulica atra</i>	x		X	
33. <i>Rallus aquaticus</i>			X	
34. <i>Vanellus vanellus</i>			X	x
35. <i>Larus ridibundus</i>			X	
36. <i>Charadrius dubius</i>	x		X	
37. <i>Tringa ochropus</i>	x			
38. <i>Chlidonias niger</i>	x	x		
39. <i>Limosa limosa</i>			X	
40. <i>Chlidonias leucopterus</i>	x	x		
41. <i>Sterna hirundo</i>	x	x		

Tabela 1. Usporedni pregled istorijskih i sadašnjih podataka o ornitofauni na širem području Gromiželja

Table 1. Comparative overview of historical and recent data on bird fauna of the wider area of Gromiželj

Vrsta	Literatura		Novija istraživanja	
	Reiser (1888-1920)	Obratil (1966-1977)	Stanković (2008-2011)	Radošević i saradnici (2009-2010)
42. <i>Sterna albifrons</i>	x			
43. <i>Columba livia</i>			x	x
44. <i>Streptopelia turtur</i>				x
45. <i>Streptopelia decaocto</i>			x	x
46. <i>Cuculus canorus</i>		x	x	
47. <i>Otus scops</i>	x			
48. <i>Strix aluco</i>	x			
49. <i>Tyto alba</i>			x	
50. <i>Asio otus</i>			x	
51. <i>Alcedo atthis</i>	x	x	x	x
52. <i>Dendrocopos minor</i>				x
53. <i>Dendrocopos major</i>			x	x
54. <i>Picus canus</i>		x		
55. <i>Picus viridis</i>			x	
56. <i>Lanius collurio</i>				x
57. <i>Upupa epops</i>			x	
58. <i>Lanius excubitor</i>				x
59. <i>Oriolus oriolus</i>			x	x
60. <i>Garrullus glandarius</i>			x	x
61. <i>Pica pica</i>			x	x
62. <i>Corvus monedula</i>		x	x	x
63. <i>Corvus frugilegus</i>		x	x	x
64. <i>Corvus corone</i>			x	x
65. <i>Corvus corax</i>	x			
66. <i>Galerida cristata</i>			x	x
67. <i>Alauda arvensis</i>				x
68. <i>Apus apus</i>			x	
69. <i>Hirundo rustica</i>			x	x
70. <i>Delichon urbicum</i>			x	x
71. <i>Poecile palustris</i>				x
72. <i>Parus major</i>			x	x
73. <i>Parus caeruleus</i>	x		x	x
74. <i>Aegithalos caudatus</i>	x	x	x	x
75. <i>Sitta europaea</i>	x		x	x
76. <i>Certhia familiaris</i>		x		x

Tabela 1. Uporedni pregled istorijskih i sadašnjih podataka o ornitofauni na širem području Gromiželja**Table 1.** Comparative overview of historical and recent data on bird fauna of the wider area of Gromiželj

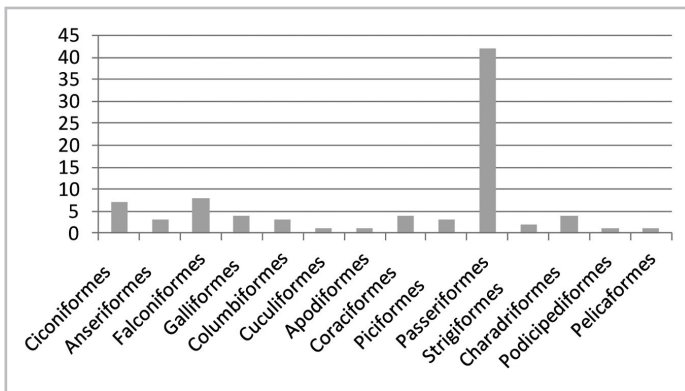
Vrsta	Literatura		Novija istraživanja	
	Reiser (1888-1920)	Obratil (1966-1977)	Stanković (2008-2011)	Radošević i saradnici (2009-2010)
77. <i>Regulus regulus</i>	x	x	x	
78. <i>Hippolais icterina</i>	x	x		
79. <i>Acrocephalus arundinaceus</i>	x			
80. <i>Acrocephalus schoenobaenus</i>	x			
81. <i>Sylvia atricapilla</i>			x	x
82. <i>Sylvia communis</i>				x
83. <i>Erithacus rubecula</i>			x	x
84. <i>Phoenicurus ochrurus</i>				x
85. <i>Saxicola torquatus</i>	x	x		x
86. <i>Turdus merula</i>			x	x
87. <i>Turdus philomelos</i>				x
88. <i>Turdus pilaris</i>	x	x	x	
89. <i>Sturnus vulgaris</i>	x		x	x
90. <i>Motacilla flava</i>			x	x
91. <i>Motacilla alba</i>			x	x
92. <i>Emberiza schoeniclus</i>			x	x
93. <i>Fringilla coelebs</i>			x	x
94. <i>Fringilla montifringilla</i>			x	
95. <i>Carduelis carduelis</i>			x	x
96. <i>Carduelis chloris</i>			x	x
97. <i>Carduelis spinus</i>			x	
98. <i>Carduelis cannabina</i>			x	
99. <i>Pyrrhula pyrrhula</i>		x	x	
100. <i>Coccothraustes coccothraustes</i>			x	x
101. <i>Passer domesticus</i>			x	x
102. <i>Passer montanus</i>			x	x
103. <i>Merops apiaster</i>			x	
104. <i>Remiz pendulinus</i>			x	

Upoređivanjem podataka utvrdili smo prisustvo 20 vrsta ptica na širem području Gromiželja, koje nismo registrovali našim istraživanjem u periodu od 2008. do 2011. godine (Tab. 2).

Mozaičan raspored terestričnih staništa oko depresije sa vodom uslovio je raznovrstan sastav ornitofaune. Prema sumiranim podacima na istraživanom području dominiraju ptice iz reda Passeriformes sa 42 vrste zatim slede vrste iz reda Falconiformes sa 8 i Ciconiformes sa 7 vrsta. Kompletan pregled brojčane zastupljenosti vrsta ptica po redovima u močvari Gromiželj prikazan je na grafikonu (Sl. 2).

Tabela 2. Vrste ptica registrovane na području opštine Bijeljina u periodu od 1888. do 1920. godine, čije prisustvo nije potvrđeno našim istraživanjem (Obratil, 1967-1968; 1972; 1975-1977)
Table 2. Bird species registered in the municipality of Bijeljina from 1888 to 1920, whose presence was not confirmed by our research (Obratil, 1967-1968; 1972; 1975-1977)

Vrsta	Lokalitet
<i>Platalea leucorodia</i>	Gromiželj
<i>Anas querquedula</i>	Bosanska Rača
<i>Mergus merganser</i>	Ušće Drine
<i>Aquila pomarina</i>	Bosanska Rača, Crnjelovo
<i>Milvus migrans</i>	Gromiželj
<i>Pernis apivorus</i>	Crnjelovo
<i>Circus pygargus</i>	Crnjelovo
<i>Coturnix coturnix</i>	Velino selo
<i>Porzana parva</i>	Bosanska Rača
<i>Tringa ochropus</i>	Ušće Drine
<i>Chlidonias niger</i>	Bosanska Rača, Velino selo
<i>Chlidonias leucopterus</i>	Velino selo
<i>Sterna hirundo</i>	Bosanska Rača, Taborište
<i>Sterna albifrons</i>	Bosanska Rača
<i>Otus scops</i>	Bosanska Rača
<i>Strix aluco</i>	Bosanska Rača, Gromiželj
<i>Picus canus</i>	Ušće Drine
<i>Acrocephalus arundinaceus</i>	Gromiželj
<i>Acrocephalus schoenobaenus</i>	Gromiželj
<i>Hippolais icterina</i>	Bosanska Rača

Slika 2. Kompletan pregled brojčane zastupljenosti vrsta ptica po redovima u močvari Gromiželj
Figure 2. Complete review of the numerical representation of bird orders in the Gromiželj swamp

U razdoblju od 1888. do 1920. godine na širem području Gromiželja i obližnjih sela registrovana je 51 vrsta ptica (Obratil, 1967, 1968; 1972 1975, 1976, 1977), dok u periodu 2008.-2011. godine zabeleženo je 83 vrste. Kad se spoje svi ovi podaci, dolazimo do ukupnog broja od 104 vrste ptica.

Sa istorijskog aspekta istraživanja ukazuju da je ornitofauna Gromiželja bila nesumnjivo bogatija od današnje, što je prije svega bilo uslovljeno većom plavnom zonom koja je iščezla kao posledica komasacije koja je sprovedena u više faza tokom druge polovine XX veka. Iako se sa sigurnošću ne može potvrditi njihov izostanak, svakako je zabrinjavajuće što, u periodu koliko su trajala istraživanja, nisu primećene vrste koje obitavaju na takvim tipovima staništa (*Acrocephalus arundinaceus*, *Acrocephalus schoenobaenus*, *Platalea leucorodia*, *Milvus migrans*), a čije prisustvo se navodi u podacima koji potiču još sa kraja XIX i početka XX veka (Tab. 1). Intenzivna konverzija močvarnih staništa kroz procese isušivanja, uništavanje makrofitske akvatične i higrofilne vegetacije u vodenom pojasu, konverzija šumskih staništa kroz intenzivnu i neselektivnu seču, pretvaranje prirodnih staništa u obradivo zemljište, pesticidi i veštački fertilizatori, ilegalna trgovina pticama su verovatno najvažniji ugrožavajući faktori koji su doveli do ovakvog stanja.

Močvaru Gromiželj naseljava 18 vrsta ptica koje su direktno vezane za vodena staništa a od kojih se *Fulica atra*, *Anas platyrhynchos* i *Gallinula chloropus* gnezde u emerznom pojasu, dok ga ostale močvarice koriste kao hranidbeno područje. Za sad imamo zabeleženo nekoliko preleta globalno ugrožene vrste patke *Aythya nyroca* bez sletanja na vodenu površinu. Najbliže mesto okupljanja patki crnki je obala Drine sa svojim rukavcima. Zbog blizine Drine beleže se i preleti iz pravca Drine *Larus ridibundus* i *Vanellus vanellus*. Po okolnim mestima se gnezdi *Ciconia ciconia*, dok *Ciconia nigra* i čaplje Gromiželj koriste kao hranidbeno područje. Sam Laketića vir ima svoje snažne drinske izvore koji su uslovlili bogat i raznovrstan sastav ihtiofaune i batrahofaune, tako da je ovo odlična hranidbena osnova za ihtiofagne ptice pre svega čaplje, rode, vodomara i dr. Rukavci uz reku Drinu su mestimično zabareni sa prisutnim listovima lokvanja gde je prisutna *Sterna hirundo*, koju sa stvaranjem većeg otvorenog vodenog ogledala u Laketića viru možemo u budućnosti očekivati i ovde. Povlačenjem vode sa njiva oko Laketića vira u 2009-oj i 2011-oj godini ostala su blatista gde je primećeno ukupno 6 primerka *Charadrius dubius* i 5 primeraka *Limosa limosa*.

Na području močvare Gromiželj konstatovano je 8 vrsta grabljivica, među kojima je najčešći *Buteo buteo* za koga sigurno znamo da se i gnezdi na terenu. Na širem području Gromiželja beleži se redovan let *Haliaeetus albicilla*, koji se najverovatnije gnezdi uz reku Drinu. Za obližnje IBA područje „Donje Podrinje“ procena je da ima u periodu 2007-2008 godine dva gnezdeća para, tako da se najverovatnije oni beleže i na području Gromiželja (Puzović et.al.,2009). Znatno veći broj vrsta ptica naseljava okolne šume i zabrane koji okružuju Laketića vir, gde svakako najveći procenat čine pevačice.

Posebni rezervat prirode Gromiželj naseljavaju 43 vrste ili 51,8 % sa statusom strogo zaštićenih vrsta (Apendix II), kao i sedam zaštićenih vrsta (Apendix III) prema Konvenciji o očuvanju Evropske divlje flore i faune i prirodnih staništa (Bernska konvencija).

Pred kraj leta na seobi u preletu se beleže jata *Merops apiaster*, *Apus apus*, *Delichon urbicum*. Tokom jeseni ali i kasnije svakako najbrojnija jata su *Sturnus vulgaris*, koja su brojala i nekoliko stotina jedinki. Zimi na terenu konstatovano je pojedinačno prisustvo

ili manja jata do desetak jedinki *Pyrrhula pyrrhula* i *Galerida cristata* kao i jata *Fringilla montifringilla* sa 30-50 jedinki.

Prisutne vrste *Hirundo rustica*, *Delichion urbica*, *Streptopelia decaocto* i *Streptopelia turtur* sigurno se gnezde u obližnjem mestu Velino selo. Blizina naselja uslovlila je prisustvo mini divljih deponija po atarima gde se primećuje značajnije okupljanje oportunističkih vrsta poput *Pica pica*, *Corvus cornix* i *Corvus fragiligus*. U razgovoru sa meštanima Velinog sela saznali smo da se po nastanbenim objektima (šupe, ambari, štale, senjaci i sl.) pojedinačno sreće *Tyto alba*, dok zimi u drvoredima po ulicama *Asio otus* a ponekad i u ataru sela u šumskim zabranama.

Među prave silvikolne vrste može se izdvojiti prisustvo *Dendrocopos major*, *Dendrocopos minor*, *Upupa epops*, *Remiz pendulinus*, *Picus viridis* i dr. Pomenuta žbunasta zajednica *Salicetum cinereae* stanište je određenih vrsta ptica poput *Ixobrychus minutus*, *Nycticorax nycticorax*, *Rallus aquaticus* i dr.

Stavljanjem Gromiželja pod zaštitu za mnoge ptice ovo će postati utočište gde će naći svoj mir, sigurnost i osiguranu budućnost. Mere i programi revitalizacije koji će biti sprovedeni u narednom periodu treba da imaju za cilj stvaranje što boljih prirodnih uslova i očuvanje izvornih staništa. Tako da se očekuje u narednom periodu da se stvore uslovi za gnežđenje ptica koje se sad ne gnezde na ovom području. Velika blizina IBA područja „Donje Podrinje“ (IBAcod: RS023IBA) kao područja od međunarodnog značaja za ptice svakako uvećava značaj potrebe zaštite Gromiželja u međunarodnim okvirima (Puzović et.al., 2009). Prema tabeli procene brojnosti 25 izabranih vrsta ptica je određeno kao target vrste za IBA područje „Donje Podrinje“, od kojih 12 vrsta je prisutno na Gromiželju.

Prema kriterijumu za identifikaciju vrsta ptica kojima su potrebne koordinirane mere očuvanja na nivou Evrope (Species of European Conservation Concern-SPEC) na području Gromiželja konstatovane su 2 vrste SPEC 1 (*Haliaeetus albicilla* i *Aythya nyroca*) i 5 vrsta SPEC 2.

Mnoge od konstatovanih ptica se nalaze na listi Međunarodno značajnih vrsta a nekima je ukupna Evropska populacija u opadanju tako da je ovo i bitno stanište za ptice na njihovom migratornom putu.

ZAKLJUČAK

Na osnovu obrade svih raspoloživih podataka (publikovanih i nepublikovanih), na širem području Gromiželja, je registrovano 104 vrste ptica, od toga dominiraju ptice iz reda Passeriformes sa 42 vrste a subdominantne su vrste iz reda Falconiformes sa 8 vrsta.

Područje Gromiželja naseljavaju 43 vrste ili 51,8 % sa statusom strogo zaštićenih (Appendix II), i sedam zaštićenih vrsta ptica (Appendix III) prema Bernskoj konvenciji. Prisutne dve SPEC 1 vrste (*Haliaeetus albicilla*, *Aythya nyroca*) i pet SPEC 2 vrsta ukazuju na međunarodni značaj ovog područja, koje ima značajnu ulogu na migratornom koridoru ka mediteranu, a i značajno je mesto za zimovalice koje borave u Posavini i Podrinju. Prisustvo ptica od međunarodnog značaja svakako opravdava potrebu zaštite i proglašenje Posebnog rezervata prirode Gromiželj u ukupnoj površini do 831 ha, od čega 67,39 hektara predstavlja nizijsku tresavu u režimu I stepena zaštite.

Proglašenje močvare Gromiželj prirodnim dobrom zasigurno bi dalo doprinos očuvanju florističkog i faunističkog diverziteta, a posebno endemičnih, retkih i ugroženih biljnih i životinjskih vrsta. Blagovremene i adekvatne mere mogle bi održati i sačuvati ovu značajnu tresavu na obodu Panonskog basena u svoj njoj lepoti i funkcionalnosti, jer to nesumljivo zaslužuje.

LITERATURA

- Bertel, B., 2006: Birds of Britain and Europe, Hamlyn Guide, London.
- Convention on the conservation of european wildlife and natural habitats (Appendix II i III)
- Garms, H. & Born, L., 1981: Fauna Evrope-priručnik za prepoznavanje životinjskih vrsta, Mladinska knjiga, Ljubljana.
- Jovanović, B. & Cvijetićanin, R., 2008: Šumske fitocenoze Ravnog Srema. In Tomović, Z., 2008: Monografija 250 godina šumarstva ravnog Srema, JP Vojvodinašume, Šumsko gazdinstvo Sremska Mitrovica, 19-27.
- Narodna skupština Republike Srpske, 2008: Zakona o zaštiti prirode. Službeni glasnik Republike Srpske 113/08.
- Obratil, S., 1967: Pregled istraživanja ornitofaune Bosne i Hercegovine I (Passeriformes). Glasnik Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine, PN (NS) 5: 191-268.
- Obratil, S., 1968: Pregled istraživanja ornitofaune Bosne i Hercegovine II (Gaviiformes, Podicipediformes, Pelecaniformes, Ciconiiformes, Anseriformes). Glasnik Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine, PN (NS) 6: 227-254.
- Obratil, S., 1972: Pregled istraživanja ornitofaune Bosne i Hercegovine III (Falconiformes). Glasnik Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine, PN (NS) 10: 139-155.
- Obratil, S., 1974: Ornitofauna ribnjaka Bardača kod Srpcā. Glasnik Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine 11-12 PN (NS): 153-193.
- Obratil, S., 1975: Pregled istraživanja ornitofaune Bosne i Hercegovine IV (Galliformes, Gruiformes). Glasnik Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine PN (NS) 13: 153-161.
- Obratil, S., 1976: Pregled istraživanja ornitofaune Bosne i Hercegovine V (Charadriiformes). Glasnik Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine, PN (NS) 15: 221-241.
- Obratil, S., 1977: Pregled istraživanja ornitofaune Bosne i Hercegovine VI (Columbiformes, Cuculiformes, Strigiformes, Caprimulgiformes, Apodiformes, Coraciformes, Piciformes). Glasnik Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine, PN (NS) 16: 203-223.
- Obratil, S., 1982: Ekološki pristup utvrđivanju štetnosti ihtiofagnih ptica u ribnjacima Bardača. Glasnik Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine, PN (NS) 19-20: 139-256.
- Obratil, S., 1983: Avifauna sjeverne Bosne. Glasnik Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine, PN (NS) 22: 115-176.
- Puzović, S., Sekulić, G., Stojnić, N., Grubač, B., & Tucakov, M., 2009: Značajna područja za ptice u Srbiji, Ministarstvo životne sredine i prostornog planiranja, Zavod za zaštitu prirode Srbije, Pokrajinski sekretarijat za zaštitu životne sredine i održivi razvoj, Novi Sad, pp: 112-115.
- Reiser, O., 1939: Materialien zu einer Ornithalcanica I, Bosnien und Herzegovina. Wien
- Toman, J. & Felix, J., 2000: A field Guide in Colour to Plants and Animals, Edit published Silverdale Books, London.

SUMMARY

According to all available data (published and unpublished), a total of 104 bird species were registered in the wider area of Gromiželj, most of them belonging to the order Passeriformes (42 species) and Falconiformes (8 species). Of the birds registered in the area of Gromiželj, 43 species (51,8%) are strictly protected (appendix II), and seven are protected (appendix III) according to the Bern Convention. There are two SPEC 1 species (*Haliaetus albicilla* and *Aythya nyroca*) and five SPEC 2 species, indicating the international importance of this area, which has a significant role in the migratory corridor to the Mediterranean, and is an important wintering site for birds residing in the Sava and Drina valley. The presence of birds of international importance certainly justifies the need to protect and designate Special nature reserve Gromiželj with a total area of 831 ha, of which 67,39 ha of lowland peat bog need to have the highest level of protection. The designation and protection of Gromiželj wetland would certainly contribute to the preservation of floristic and faunal diversity, especially the endemic, rare and endangered plant and animal species. Timely and adequate measures could maintain and preserve this important wetland in all its beauty and functionality, which it undoubtedly deserves.